

ДАВЛАТ МОЛИЯВИЙ НАЗОРАТИДА ҒАЗНАЧИЛИК ТИЗИМИНИНГ ЎРНИ ВА РОЛИ

Аманов Н.Ф

Тошкент шаҳар Ғазначилик хизмати бошқармаси “Давлат харидларини ривожлантириш ва мониторинги” шубҳаси бошлиғи, мустақил тадқиқотчи.

Янги Ўзбекистонда давлатнинг стратегик мақсадларига эришиш, барқарор ривожланиши учун йуналтирилган ислохотларни давлат молиясини бошқаришни такомиллаштиришга асосланган ҳолда амалга ошириш талаб этилмоқда.

Давлат молиясини бошқариш тизимини янги босқичга олиб чиқиш ва бюджет интизомини янада мустаҳкамлаш, солиқ-бюджет тизимининг очиқлиги ва шаффофлигини ошириш, Ўзбекистон Республикаси Давлат бюджети маблағларидан фойдаланиш самарадорлиги ва натижадорлигини оширишда давлат бюджетини ўрта муддатли давр учун

режалаштиришнинг замонавий усуллари жорий этиш орқали бюджет ижросида ғазначилик тизимини ролини янада ошириш мақсадга мувофиқ ҳисобланади.¹³

Давлат молиясини бошқариш ахборот тизими орқали маълумотларни жамлаш ва таҳлил қилинишини яхшилаш орқали Давлат бюджети ижроси тўғрисидаги ҳисоботларни тезкор ва сифатли шакллантириш белгиланган. Мазкур кучайтирилган молиявий назорат натижасида:

- макроиқтисодий кўрсаткичларга ижобий таъсир кўрсатиш билан биргаликда солиқ-бюджет сиёсатининг барқарорлигини оширилишига;
- солиқ-бюджет жараёнларининг шаффофлигини оширилиши орқали пул-кредит сиёсати буйича чора-тадбирлар самарадорлигининг оширилишига;
- тижорат банкларидан Давлат бюджети ижроси бўйича функцияларни олиниши натижасида банк тизимининг самарадорлигини оширилишига;
- ахборот сифати ва ресурслар назорати бўйича ҳаракатларни оширилиши натижасида бюджет сиёсати бўйича чора-тадбирлар самарадорлигини оширилишига эришилмоқда.

Ўзбекистон Республикаси Бюджет кодексига асосан Иқтисодиёт ва молия вазирлиги ҳузуридаги Ғазначик хизмати қўмитаси ва унинг тузилмалари томонидан Давлат молиявий

назоратининг дастлабки ва жорий назорат турлари амалга оширилади. Жумладан, бюджет ташкилотларининг ва бюджет маблағлари олувчиларнинг товарларни етказиб берувчилар (ишларни бажарувчилар, хизматлар кўрсатувчилар) билан Давлат бюджети ва давлат мақсадли жамғармалари бюджетлари маблағлари ҳисобига тузилган шартномаларини ҳаражатлар сметаларида кўрсатилган суммалар

¹³ Tuychiyev A.J., Toshmuxeimedova D.A. G'aznachilik. Darslik. - T.: "IQTISOD-MOLIYA". 2019. - 840 b.

доирасида ҳамда белгиланган мақсадларга мувофиқ тузилганлиги устидан назорат қилиш асосида мажбурий рўйхатдан ўтказиш;

ҳаражатлар сметаларида ва рўйхатдан ўтказилган шартномаларда назарда тутилган суммалар доирасида бюджет ташкилотлари ва бюджет маблағлари олувчилар номидан ҳамда уларнинг топшириғи бўйича товарларни (ишларни, хизматларни) етказиб берувчиларнинг ҳисобварақларига тўловларни бевосита амалга ошириш орқали тўлов интизомига риоя этилишини таъминлаш йўли билан амалга оширишдир.

Мамлакатимизда Ҳазначилик тизимини такомиллаштириш босқичларини кўриб чиқадиган бўлсак, улар қуйидагича акс этади.

Дастлаб, Ҳазначилик тизими жорий қилингунга қадар Давлат бюджети даромадлари тижорат банкларидаги транзит ҳисоб рақамлар орқали жамланган ва ушбу маблағларни таҳлил қилиш ва ҳисобини юритишда бир қатор қийинчиликлар мавжуд бўлган. Ҳазначилик тизимининг дастлабки босқичларида эса бюджет ташкилотларнинг юридик ва молиявий мажбуриятлари Ҳазначилик бўлинмаларида мажбурий рўйхатдан ўтказилиб (ҳисобга олиниб), тўловлар амалга оширилган. Бунда, бюджет жараёнидаги тегишли операциялар бюджет ташкилотлари томонидан Ҳазначилик бўлинмаларига тақдим қилинган қоғоздаги

ҳужжатларни Ҳазначиликнинг “Treasury”, “Ҳазначилик-2”, “Ҳазначилик-4”, бугунги кунда эса “ДМБАТ” дастурий мажмуаларида расмийлаштириш орқали амалга оширилмоқда.

Ушбу босқичлар давомида бюджет ташкилотлари, бюджет маблағлари олувчилар ва Давлат мақсадли жамғармаларининг бюджет ва бюджетдан ташқари маблағлари бўйича тижорат банкларидаги ҳисоб рақамлари ёпилиб, бюджет тизими бюджетлари бўйича барча маблағлар, шунингдек уларнинг чет эл валютасидаги маблағлари Иқтисодиёт ва молия вазирлигининг Ягона Ҳазна ҳисобварағига жамланди ва ахборот тизимда мос равишда тегишли шахсий Ҳазна ҳисобварақларда юритилмоқда.

Бундан ташқари, бюджет тизими бюджетларида бухгалтерия ҳисобини электрон юритишни таъминлаш мақсадида, Иқтисодиёт ва молия вазирлигининг Ахборот ҳисоблаш маркази томонидан “ЎзАСБО” (Бюджет ташкилотларининг автоматлаштирилган тизими) дастурий мажмуаси яратилди ва “Давлат молиясини бошқариш ахборот тизими” дастурий мажмуаси ва бошқа ахборот тизимларига интеграция қилиниши натижасида, бюджет жараёнидаги барча Ҳазна операциялари электронлаштирилди, яъни Ҳазначилик органларига фақат электрон ҳужжатларни автоматтарзда расмийлаштириш имкониятлари яратилди. Бунинг натижасида, бюджет тизимида, жумладан, Ҳазначиликда инсон омили қатнашиши камайтилди.

Ўзбекистон Республикаси Давлат бюджети тўғрисидаги маълумотларнинг очиқлиги ва шаффофлигини ҳамда фуқароларнинг бюджет жараёнидаги иштирокини таъминлашга қаратилган бир қатор тадбирлар амалга оширилаётганлиги, шу жумладан Давлат бюджети

Парламент томонидан Қонун сифатида кўриб чиқилиб мақулланиши, “Фуқаролар учун бюджет” ахборот нашри чоп этилиши, Openbudget.uz ахборот портали ишга туширилиши,

Давлат бюджети ижроси туғрисидаги маълумотлар миллий ҳамда Ҳалқаро валюта жамғармасининг Давлат молиявий статистикаси (GFS) стандартларига мувофиқ эълон қилинишига қарамасдан, Давлат молиясини бошқаришни янада такомиллаштиришни талаб этадиган бир қатор йуналишлари мавжуд.¹⁴

Юқоридагилардан хулоса қилиш мумкинки, давлат бюджетининг тулиқлиги, ишончлилигини таъминлаш мақсадида концолидациялашган бюджет жараёни ва барча босқичлари ягона шаклда амалга оширилиши зарур.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР:

1. Ўзбекистон Республикасининг Бюджет Кодекси.
2. “2020-2024 йилларда Ўзбекистон Республикаси давлат молиясини бошқариш тизимини такомиллаштириш стратегиясини тасдиқлаш туғрисида” Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2020 йил 24 августдаги 506-сон Қарори
3. Туъчиёев А.Ж., Тoшмухамедова Д.А. G‘aznachilik. Darslik. - Т.: “IQTISOD-MOLIYA”. 2019. - 840 б.

¹⁴ “2020-2024 йилларда Ўзбекистон Республикаси давлат молиясини бошқариш тизимини такомиллаштириш стратегиясини тасдиқлаш туғрисида” Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2020 йил 24 августдаги 506-сон Қарори